

Hiyerarşi İçinde Zihin Okuma: Sosyal Statünün Zihin Kuramına Etkisi Duygu Durum ve Grup Üyeliğine Göre Değişir mi?

Müge Ekerim Akbulut^{1*}
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Elif Şevval Yaşaroğlu²
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Özet

Yakın zamanlı çalışmalarda sosyal statünün zihin okumaya etkisinde bireysel ve bağlamsal etmenlerin düzenleyici rolü olabileceği gösterilmiş, bu faktörlerin derinlemesine incelenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Mevcut çalışmada sosyal statünün zihin okumaya etkisini düzenleyebilecek olan duygu durum ve grup üyeliği değişkenleri incelenmiş, kişilerin anlık duygu durumlarının (olumlu/olumsuz) ve zihin durumunu anlamaya çalıştıkları kişinin grup üyeliğinin (iç grup-aynı sosyal statü/ dış grup-farklı sosyal statü) sosyal statünün zihin okumaya etkisindeki rolü araştırılmıştır. Yüz on iki üniversite öğrencisi ($M_{yaş} = 20.34$) seçkisiz olarak düşük veya yüksek sosyal statü grubuna atanmış ve bu statü gruplarında hiyerarşik olarak statülerinin gerektirdiği rolü oynamaları istenmiştir. Aynı zamanda katılımcılara rollerindeki performanslarına dair geri bildirim verilerek mevcut duygu durumları olumlu veya olumsuz yönde değiştirilmiştir. Ardından katılımcılara kendilerine benzer (iç grup) veya farklı (dış grup) sosyal statüdeki bireylerin bulunduğu hikayeler sunulmuş ve bu hikayelerdeki karakterlerin zihinlerini okumaları istenmiştir. Sonuçlar, duygu durumun zihin okuma üzerinde etkili olduğunu göstermiş, olumlu duygu durumdaki katılımcılar olumsuz duygu durumdakilerden daha yüksek zihin okuma puanı almıştır. Sosyal statü veya grup üyeliğinin ana etkileri bulunmazken, basit etki analizlerinde düşük sosyal statüye atanan katılımcılar arasında olumlu duygu durumdakilerin yüksek sosyal statülü (dış grup) kişilerin zihnini olumsuz duygu durumdakilerden daha iyi okuduğu görülmüştür. Benzer bulguya yüksek sosyal statüye atanan katılımcılar arasında rastlanmamış, bu katılımcılar hem kendileri gibi yüksek sosyal statülü (iç grup) hem de düşük sosyal statülü (dış grup) kişilerin zihinlerini olumlu ve olumsuz duygu durumunda benzer şekilde okumuşlardır. Bu sonuçlar düşük sosyal statüdeki bireylerin zihin okuma performanslarının duygu durumlarından ve zihnini okuyacakları kişinin kimliğinden (iç grup-dış grup) etkilenebildiğini göstermekte, yüksek sosyal statüdekilerin ise bu etkilerden korunduklarına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: zihin kuramı, sosyal statü, duygu durum, grup üyeliği, zihin okuma

Abstract

Recent studies suggest that individual and contextual factors may moderate the impact of social status on mind reading, urging further exploration. This study examines whether mood (positive/negative) and group membership (ingroup/outgroup) moderate this effect. One hundred and twelve university students ($M_{age} = 20.34$) were randomly assigned to low or high social status groups and given positive or negative feedback to manipulate their mood. They then read stories about individuals from their own or different social status groups and were asked to interpret their minds. Results showed mood significantly influenced mind reading, with those in positive moods scoring higher. While no direct effects of social status or group membership were observed, among low-status participants, those in positive mood performed better at reading high-status outgroup members' minds than those in negative mood. This effect wasn't seen in high-status participants, who read minds similarly regardless of mood. These findings suggested low-status individuals' mind-reading abilities are influenced by mood and the group membership of the person they're reading, while high-status individuals remain unaffected.

Keywords: theory of mind, social status, mood, group membership, mind-reading

Yazışma Adresi: Müge Ekerim Akbulut, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, E-Posta: makbulut@29mayis.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2074-8003

²Elif Şevval Yaşaroğlu, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, E-Posta: sevvalarlanbaba@gmail.com ORCID: 0000-0001-9624-5659

*Teşekkür: Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 122K071 Numaralı proje ile desteklenmiştir. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız.

Hiyerarşi içinde zihin okuma: Sosyal statünün zihin kuramına etkisi duygu durum ve grup üyeliğine göre değişir mi?

Başkalarının zihinlerine ilişkin çıkarım yapabilmek, “zihin okuma” veya “zihinselleştirme” olarak nitelenen sosyo-bilişsel bir beceriyi ifade eder. Bu beceri, başkalarının inanç, niyet, istek ve hedef gibi öznel zihin durumlarını doğru olarak tahmin edebilmeyi anlatır ve gelişim psikolojisi yazınında genellikle “zihin kuramı” olarak ele alınır (Wellman, 2014). Zihin kuramı becerisi yüksek olan bireyler sosyal ilişkilerini uyumlu ve koordineli şekilde sürdürülebilir, aynı zamanda olumsuz durumlarda başkalarından gelebilecek tehditleri de doğru olarak tahmin edip gerekli önlemi alabilirler (Epley, 2019). Bu yönüyle zihin kuramı hem sosyal olarak bağ kurmak, hem de tehlikelere karşı öngörülüp tedbir almak açısından önemli bir beceridir.

Bireylerin sosyal ilişkilerini hangi zeminde ve koşullarda yürüttükleri bu ilişkiler sırasında iletişim kurdukları kişinin zihin durumunu ne derece doğru anlayabileceklerini, yani ne kadar iyi zihinselleştirme yapabileceklerini etkileyebilmektedir. Araştırmalar bu noktada önemli bir bağlamsal etmen olarak sosyal statüye dikkat çekmiş, kişilerin sosyal konumları gereği maddi ve manevi kaynaklara erişim kolaylıklarının başkalarının zihin durumlarını doğru tahmin edebilme performansları üzerinde etkili olduğunu göstermiştir (Galinsky ve ark., 2006; Van Kleef ve Lange, 2020). Ancak sosyal statünün zihin kuramına etkisine odaklanan bu çalışmalar tutarlı sonuçlar ortaya koymamıştır. Örneğin bu çalışmalardan bazıları sosyal statüsü yüksek olanların sosyal statüsü düşük olanlara kıyasla zihin kuramı becerisinde zorluk yaşadıklarını bulmuştur (Galinsky ve ark., 2006). Bazılarıysa yüksek statüdeki bireylerin de düşük statüdekilerle eşit düzeyde zihin kuramı performansı sergileyebileceklerini göstermiş ve bireylerin bilişsel (örn., sosyal statüyü anlamlandırma biçimi) ve duygusal (örn., empati ve öz-saygı) özelliklerini düzenleyici değişkenler olarak incelemenin sosyal statünün zihin kuramına etkisini daha net anlamak için gerekli olduğunu vurgulamıştır (Blader ve ark., 2016; Wang, 2020).

Sosyal statünün zihin kuramına etkisinde bireylerin buldukları statüde hissettikleri duygu durum (örn., olumlu veya olumsuz hisler) ve zihin durumunu anlamaları gereken kişinin kimliği (örn., iç grup veya dış grup üyesi) kritik öneme sahip olabilir. Bireylerin sosyal statüleri, bu statünün sağladığı imkanlar dolayısıyla bireylerin hissettikleri duygu durumunu olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir. Aynı zamanda sosyal statü, bireyleri kendileriyle aynı statü ve imkanları paylaşan (iç grup) veya bunları paylaşmayan (dış grup) kişilerin zihin durumlarını anlamaya yönelik olarak motive edebilir. Sosyal statünün zihin kuramına etkisinde düzenleyici değiş-

kenlerin rollerinin incelenmesi gerektiği tavsiyesinden hareketle (Galinsky ve ark., 2016; Mast ve ark., 2020), mevcut çalışmada hem kişilerin buldukları sosyal statünün zihin durumu anlama performanslarına etkisi hem de bu etkide anlık olarak sahip oldukları duygu durum ile zihin durumlarını anlayacakları kişinin kimliğinin (grup üyeliği) düzenleyici rolü araştırılmıştır.

Sosyal statü ve zihin kuramı

Sosyal statü, bir bireye diğerleri tarafından sağlanan saygı, beğeni ve gönüllü itaat olarak tanımlanır (Anderson, Hildreth ve Howland, 2015) ve kişilerin önemli kaynaklara erişimlerinin (örn., para, saygınlık, bilgi) düzeyini gösterir. Bu yönüyle sosyal statü kişilerarası ilişkileri, grup dinamiklerini ve toplumsal süreçleri şekillendirerek sosyal yaşamı etkileyen önemli bir unsurdur (Van Kleef ve Lange, 2020). Araştırmalar sosyal statünün kişiler arası ilişkilerde perspektif alma, duygusal deneyim, duygusal dışavurum, duyarlılık gibi değişkenleri etkilediğini göstermiş (Blader, Shirako ve Chen, 2016; Snodgrass, 1992; Van Kleef ve Lange, 2020), sosyal statünün sosyal ilişkilerle ve bu ilişkilerin altında yatan bilişsel süreçlerle bağlantılı olduğuna işaret etmiştir.

Bu alandaki kavramsal açıklamalara göre (Emerson, 1962; Magee ve Galinsky, 2008), yüksek sosyal statüye sahip kişilerin kaynaklara ayrıcalıklı erişimi onların ilişki içinde bulunma ihtiyaçlarını azaltırken, özerkliklerini ve bireyselliklerini artırır. Bu nedenle yüksek statüye sahip kişilerin dikkatleri çevredeki olaylardan ve insanlardan uzaklaşarak kendilerine yönelir. Yüksek sosyal statüye sahip bireylerin düşük statüdekilere kıyasla hedeflerine daha fazla odaklandıkları ve önemsiz bağlamsal bilgileri göz ardı edebildikleri bilinmektedir (Pike ve Galinsky, 2020). Bu kişiler çevrelerindeki insanlarla ilgilenmeye motive olmaz ve başkaları ile ilişkilerini kolaylaştıracak sosyal-bilişsel beceriler sergilemek yerine kendi düşüncelerine ve duygularına odaklanırlar. Yüksek sosyal statüdekilerin aksine, düşük sosyal statüdekiler çevrenin kendi davranışları veya durumları üzerindeki etkilerine dikkat etmektedir. Buldukları konunun dezavantajlı olması onları çevrelerini daha dikkatli incelemeye ve durumlarını iyileştirebilecek sosyal ilişkilere daha fazla dikkat etmeye teşvik eder (Kraus, Côté ve Keltner, 2010). Bu konumdaki kişilerin daha iyi bir sosyal seviyeye ulaşmaları için müzakere, pazarlık, tehdit, yatıştırma gibi karşılardaki kişinin zihin durumunu anlamaları ve bu duruma uyumlanmaları gereken davranışları daha sık sergilemeleri gerektiği iddia edilmektedir (Rutherford, 2004). Kısacası, yüksek statüde güç, düşük statüdeyse bir başkasının zihin durumunu anlamak mevcut şartları değiştirmek ve şekillendirmek için önemli görünmektedir.

Bu kavramsal açıklamaları test eden görgül çalış-

malar, deneysel olarak sosyal statüsü manipüle edilen ve güçlü konuma atanan kişilerin perspektif alma (başkalarının zihin durumlarını tahmin etme) becerilerinin güçsüz konuma atanan kişilerin perspektif alma becerilerinden daha düşük olduğunu göstermiştir (Galinsky, Magee ve Inesi., 2006; Tjosvold ve Sagaria, 1978; Van Kleef ve Lange, 2020). Örneğin, Galinsky, Magee ve Inesi (2006) katılımcılardan geçmişte başkaları üzerinde yüksek veya düşük hakimiyete/etkiye sahip oldukları anıları hatırlamalarını istemiş ve böylece bazı katılımcıları yüksek, bazılarını ise düşük güç grubuna atamıştır. Yüksek güç grubuna atanan katılımcıların düşük güç grubuna atanana kıyasla deney sırasında karşılarındaki kişinin görsel perspektifini almada, söylediklerini doğru olarak yorumlamada ve duygularını tahmin etmede düşük güç grubuna atanana kıyasla daha fazla zorlandıkları görülmüştür. Bir diğer çalışmada, Gonzaga ve ark. (2008) katılımcılardan bazılarını deney hakkında detaylı bilgi ve diğer katılımcıları sorgulama hakkı vermiş, böylece bazı katılımcıların güçlerini artırırken bazılarının güçlerini de bilgi ve kontrol yetkisi vermeyerek düşürmüştür. Sonuçlarda yüksek güç grubundaki katılımcıların deney sırasındaki partnerlerinin duygularını tahmin etmede düşük güç grubundakilerden daha başarısız oldukları görülmüştür. Son olarak, Tjosvold ve Sagaria (1978), mutlak güç grubundaki katılımcıların düşük güce sahip katılımcılara kıyasla başkalarının bilişsel perspektiflerini de daha az ilgilendiklerini bulmuştur.

Ancak yukarıda özetlenen, yüksek sosyal statünün perspektif alma becerisine olumsuz etkisi, yapılan replikasyon çalışmalarında tutarlı olarak teyit edilememiş (Ebersole ve ark., 2016; Wang, 2020), sosyal statünün başkalarının zihin durumlarını anlama becerisine etkisinin netleştirilmesi için muhtemel düzenleyici değişkenlerin incelenmesi gerektiği anlaşılmıştır. İleriki çalışmalarda benlik saygısı (Wang, 2020), yüksek sosyal statüye sahip olmanın tanımı (Blader, Shirako ve Chen, 2016), yüksek statüdekilerin başkalarına yönelik sorumluluk hislerinin düzeyi (Chen, Lee-Chai ve Bargh, 2001) ve empati becerileri (Schmid Mast, Jonas ve Hall, 2009) gibi düzenleyici değişkenler sosyal statü ve perspektif alma arasındaki ilişkinin yönünü belirlemede önemli bulunmuştur. Örneğin, Wang (2020) bütüncül benlik saygısının güç ve perspektif alma arasındaki ilişkide kritik bir rol oynadığını göstermiş, benlik saygısı yüksek olan güçlü konumdaki kişilerin başkalarının zihin durumlarını anlamada başarılı olduğunu bulmuştur. Buna göre yüksek statüye sahip olan kişilerin benlik saygılarının yüksek olması, bu kişilerin kendilerine ve konumlarına odaklanmalarını engellemekte, aksine onların başkalarının zihin durumlarını anlamaya motive etmektedir. Bir diğer çalışmada Blader ve ark. (2016), saygınlık ve hayranlık olarak tanımlandığında yüksek statünün fark-

lı zihin durumlarını anlamayı kolaylaştırdığını, yüksek statüdeki kişilerin diğerlerinin gözündeki saygınlıklarını kaybetmemek amacıyla başkalarının zihinlerini okumaya motive olduklarını göstermiştir. Schmid Mast ve ark. (2009) ise güçlü konumdaki kişilerin empatik liderlik tarzı benimsediklerinde kişilerarası duyarlılıklarının güçsüz konumdakilerden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Son olarak Stamkou ve ark. (2016) statülerini kaybetme tehdidi altındayken yüksek statüdeki kişilerin başkalarının perspektiflerine düşük statüdekilerden daha duyarlı olduğunu raporlamıştır.

Tüm bu bulgulara göre, düşük sosyal statü genel olarak yüksek zihin kuramı performansı ile ilişkili görünürken, yüksek sosyal statü kişilerin bireysel özelliklerine, anlık koşullarına ve sosyal statüyü nasıl anlamlandırdıklarına bağlı olarak zihin kuramı becerilerini olumlu veya olumsuz etkileyebilme potansiyeline sahiptir. Bu sonuçlar ışığında alanyazındaki mevcut durum, zihin kuramı ve sosyal statünün ilişkili olduğunu, ancak bu ilişkinin yönünün ve düzeyinin muhtemel düzenleyici değişkenler tarafından belirlendiğini göstermektedir (Galinsky, Rucker ve Magee, 2016; Mast, Khademi ve Palese, 2020). Bu noktada zihin kuramı ve sosyal statü arasındaki ilişkiye etki edebilecek ve önceki çalışmalarda incelenmeyen iki düzenleyici değişkenden bahsedilebilir: Bunlardan biri kişilerin anlık duygu durumları (olumlu veya olumsuz), diğeryse zihin durumu anlaşılabilecek kişinin sosyal statüsüdür (iç grup veya dış grup üyesi).

Duygu durum ve zihin kuramı

Bireylerin zihinselleştirme becerisini etkilediği düşünülen önemli değişkenlerden biri de duygu durumudur. Diğerlerinin öznel zihin durumlarını anlama becerisinin kişinin anlık duygu durumundan etkilendiği düşünülmektedir. Duygular sosyal ilişkilerdeki motivasyonel ve bilişsel süreçleri şekillendirerek kişilerin başkalarının inanç, istek ve amaç gibi öznel zihin durumlarına ilgi duymalarına, dikkatlerini bu durumlara yönlendirmelerine veya alternatif olarak başkalarının zihinsel süreçlerinden uzaklaşmalarına neden olabilir (Epley, 2019).

Duygular ve zihin kuramı arasındaki ilişkiyi inceleyen deneysel çalışmalar olumlu, olumsuz ve nötr duygulara odaklanmış, bu duyguların kişilerin zihin kuramı performanslarını anlamlı olarak etkilediğini bulmuştur. Örneğin, Converse ve ark. (2008) duygu durumları manipüle edilerek mutluluk koşuluna atanan katılımcıların zihin okuma becerilerinin düzeyini gösteren yanlış inanış puanlarının üzüntü koşuluna atanan veya herhangi bir duygu manipülasyonu yapılmayan katılımcılara kıyasla daha düşük olduğunu göstermiştir. Diğer bir ifadeyle mutluluk hissedilen katılımcılar üzüntü veya nötr duygu durum içerisindekilerden daha kötü zihin okuma

becerisi sergilemiştir. Mutluluğun üzüntü ve nötr duygu durumlarına kıyasla kişileri daha fazla ben odaklı olmaya teşvik edebileceği ve başkalarının zihinsel süreçlerini göz ardı etmeye yol açabileceği belirtilmiştir (Bodenhausen ve ark., 1994). Mutluluğun aksine üzüntü veya nötr duygu durumlarının kişileri dış dünyadaki diğer insanların zihinlerini daha doğru anlamaya ve *diğer* odaklı olmaya yöneltebileceği düşünülmüştür. Duygu durumu üzgün veya nötr olan kişiler dikkatlerini çevrelerindeki bireylere daha fazla yönelterek başkalarını daha doğru anlamaya, sosyal ilişkilerini ve dolayısıyla kendi duygu durumlarını olumlu yönde değiştirmeye motive olabilirler (Clare ve Huntsinger, 2007). Bu argümanlarla uyumlu şekilde, Harkness ve ark. (2005) duygu durumu üzgün olarak nitelenen disforik üniversite öğrencilerinin gözlerden zihin okuma performanslarının disforik olmayanlara göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Özetle, anlık duygu durumun kişilerin zihin kuramı performansını etkilediği; üzüntü veya nötr içerikli duygu durumunda olan kişilerin daha iyi zihin kuramı performansı gösterdiği, mutluluk ve benzeri duygular hisseden kişilerinse daha kötü zihin kuramı performansı gösterdiği bilinmektedir.

Duygu durum ve zihin kuramı ilişkisine dair bulgulardan hareketle, sosyal statü ve zihin kuramı ilişkisini inceleyen mevcut çalışmaların önemli eksiklerinden bir tanesinin deneysel olarak statünün manipüle edilmesi sırasında kişilerin duygu durumlarına odaklanılmaması olduğu iddia edilebilir. Statü manipülasyonu uygulanan birçok çalışmada katılımcılardan başkaları karşısında güçsüz (veya güçlü) hissettikleri bir anılarını yazmaları istenmiş (Blader, ve ark., 2016; Galinsky ve ark., 2006) veya katılımcılara yüksek (veya düşük) güç sahibi oldukları rollere girip bu rollerde çeşitli oyunlar oynamaları söylenmiştir (Wald ve ark., 2017). Ancak katılımcıların güçsüz (veya güçlü) anılarını hatırladıkları veya yüksek (veya düşük) güç sahibi oldukları rollere atandıkları durumlarda hissettikleri duygularının (üzüntü, mutluluk, hayal kırıklığı) güç manipülasyonuna ek olarak perspektif alma becerilerini etkileyebileceği değerlendirilmemiştir. Katılımcıların statülerinin belirgin olarak değiştirilmesi sadece güç algılarının değil aynı zamanda duygu durumlarının da değişmesine sebep olmuş olabilir. Sosyal statünün tanımına tekrar bakıldığında, statünün saygı ve beğeni gibi olumlu niteliklerle ilişkili olduğu görülmektedir (Anderson ve ark., 2015). Dolayısıyla, yüksek statüye atanan kişiler statülerinin getirdiği saygınlık ve beğeni etkisiyle kendilerini daha güçlü, yeterli ve mutlu hissederken, düşük statüye atanan kişilerde güçsüzlük, yetersizlik ve mutsuzluk duyguları uyanabilir. Bu sebeple, alanyazında görülen yüksek statüdeki kişilerin düşük zihin kuramı becerileri sergiledikleri bulgusu, bu statüdeki kişilerin olumlu duygu

durumlarının onları benmerkezci olmaya yönlendirmesinden kaynaklanabilir. Benzer şekilde, düşük sosyal statüdeki kişilerin yüksek zihin kuramı becerileri sergilemeleri, olumsuz duygularının onları diğerlerinin düşüncelerine odaklanarak durumlarını değiştirmeye yönlendirmesiyle ortaya çıkabilir. Bu iddiaları destekleyecek şekilde, yüksek statüdeki kişilerin statülerini kaybetme ihtimalleri olduğu durumda (muhtemelen olumsuz duygular hissetmeleri durumunda) başkalarının perspektiflerine duyarlılıklarının arttığı görülmüştür (Stankou ve ark, 2016). Dolayısıyla, sosyal statüdeki farklılıkların zihin kuramı performansıyla ilişkisinde duygu durumlarının rolünü incelemek önemli olabilir.

Grup üyeliği ve zihin kuramı

Yetişkinlerde zihin kuramı becerisini etkileyen etmenler içerisinde incelenmesi gereken diğer bir düzenleyici değişkense zihin durumu anlaşılacak kişinin kimliği olabilir. Sosyal psikoloji alanında yapılan araştırmalar bireylerin iletişim kurdukları kişilerin grup üyeliklerini dikkate aldıklarını ve dış grup üyelerinin zihin durumlarını iç grup üyelerinin zihin durumlarından ayırtıldıklarını göstermektedir. Bu çalışmalara göre bireyler dış grup üyelerinin inanç, niyet gibi öznel zihin durumlarını anlamakta zorlanmakta, kendilerine benzer kültürel özelliklere sahip iç grup üyelerinin zihinlerini ise daha kolay okumaktadır (Ekerim-Akbulut ve ark., 2020; Perez-Zapata ve ark., 2016). Dış grup üyelerinin zihin durumlarını anlamadaki zorluk bireylerin dış grup üyelerini insandışılaştırmalarına ve dolayısıyla dış gruptakilerin zeka ve duygusal derinlik gibi zihinsel kapasitelerini inkar etmelerine dahi yol açabilmektedir (McLoughlin ve Over, 2017). Aksine, kişilerin iç grup üyeleriyle benzer özellikler taşımaları, bu üyelerin davranışlarının altındaki zihinsel sebepleri daha kolay ve daha doğru şekilde açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Zihin okumada iç grup avantajı olarak bilinen bu durum genellikle kültürel bağlamda (kültürel iç grup veya kültürel dış grup) çalışılmıştır. Örneğin, Ekerim-Akbulut ve ark. (2020) Türklerin Suriyelilerin ve Norveçlilerin zihin durumlarını anlamakta Türklerin zihin durumunu anlamaya kıyasla zorlandıklarını bulurken, Adams ve ark. (2010) benzer bir kültürel iç grup etkisini Japonlar ve Amerikalılar arasında, Perez-Zapata ve ark. (2016) ise Avustralyalılar ve Şililer arasında raporlamıştır. Ancak kültürel bağlam dışında oluşan sosyal gruplaşmaların zihin kuramına etkisi nadiren çalışılmış (bkz. McLoughlin ve Over, 2017; Woo ve Mitchell, 2020), özellikle statü farklarından doğan gruplaşmaların zihin kuramına etkisiye bilindiği kadarıyla henüz incelenmemiştir. Kültürel bağlamdakine benzer şekilde, kişiler kendileriyle aynı sosyal statüye sahip olan (iç grup) üyelerinin zihin durumlarını kendi sosyal statülerinden farklı olan (dış

grup) bireylerin zihin durumlarından daha doğru anlıyor olabilirler. Benzer sosyal konumlar ve güç imkanları kişilerin kendilerini aynı konum ve imkanlara sahip olanların yerlerine koymalarını ve perspektiflerini almalarını kolaylaştırabilir. Zihin kuramının kişinin kendisini bir başkasının konumunda hayal edebilmesi (simülasyon) becerisiyle mümkün olduğu düşünüldüğünde (Woo ve Mitchell, 2020), benzer sosyal statülerin kolaylaştırıcı etkisi daha açık olarak anlaşılabilir.

Mevcut Çalışma

Hiyerarşik ilişkilerin toplumsal yaşam içerisindeki merkezi rolü ve yaygınlığı düşünüldüğünde, farklı sosyal statüdeki kişilerin zihin durumu anlama becerilerini ve bu becerilerin düzeyini belirleyen bağlamsal faktörleri incelemek, hiyerarşik ilişkilerdeki uyumu arttırmak açısından önemli olabilir. Sosyal statünün zihin kuramına etkisini inceleyen geçmiş çalışmalar yalnızca sosyal statü manipülasyonuna odaklanmış, bu manipülasyonla beraber kişilerin aynı zamanda duygu durumlarında da değişiklik olabileceği ihtimalini göz ardı etmişlerdir. Sosyal statü ve duygu durumunun birlikte değişmesi kişilerin karşılıklarındaki zihin durumunu ne derece doğru anlayacaklarını belirleyebilir. Dolayısıyla sosyal statü hem tek başına hem de duygu durumuyla etkileşim içinde zihin kuramı performansını etkileyebilir. Örneğin, Stamkou ve ark. (2016) yüksek sosyal statüdeki bireylerin konumlarını değiştirebilecek tehditlere hassas olduklarını göstermiş, yüksek statüdeki kişilerin olumsuz duygular hissettiklerinde mevcut ayrıcalıklı pozisyonlarını korumak için etraflarındaki kişilerin zihin durumlarını anlamaya motive olabileceklerini ima etmiştir. Düşük statüdeki kişilerse genel olarak dezavantajlı pozisyonlarını değiştirmek istedikleri için duygu durumlarından bağımsız şekilde başkalarının zihin durumlarına yönelik hassasiyet gösterebilirler. Mevcut çalışma bu ihtimalleri test ederek sosyal statünün tek başına ve duygu durumuyla etkileşim içinde zihin kuramı performansını nasıl etkileyeceğini incelemeyi amaçlamıştır.

Duygu durumunun yanı sıra, geçmiş çalışmalarda sosyal statünün zihin kuramına etkisi değerlendirilmiş ancak mevcut sosyal statüdeki kişinin kimin (hangi hedefin) zihnini anlayacağına odaklanılmamıştır. Kişilerin iletişim kurdukları bireylerin statülerinin kendi statüleriyle aynı (iç grup) veya farklı (dış grup) olması bu kişilerin zihin durumlarını ne kadar doğru anlayacaklarını etkileyebilir. Sosyal kimlik kuramının iç grup benzeşikliği kavramında ortaya konduğu gibi (Simon ve Pettigrew, 1990), aynı sosyal statüdeki bireyler (iç grup) benzer güç ve yetkinlik algısını paylaşarak birbirlerinin zihin durumlarını farklı sosyal statüdekilere kıyasla (dış grup) daha doğru anlayabilir. Dolayısıyla mevcut çalışmanın bir diğer amacı kişilerin zihin durumu anlama

performanslarını iç grup ve dış grup üyeleri arasında karşılaştırmaktır.

Ayrıca mevcut çalışma sosyal statü ve grup üyeliğinin etkileşimini de inceleyerek sosyal statünün zihin kuramına etkisinde grup üyeliğinin rolünü anlamayı hedeflemiştir. Sosyal statünün zihin kuramındaki etkisi zihin durumu anlaşılacak kişinin kim olduğuna göre değişebilir. Yüksek sosyal statüdeki kişilerin zihin okuma performansları genel olarak düşük olsa bile bu kişiler iç grup üyelerinin zihinlerini anlamaları gereken durumlarda düşük sosyal statüdekilerle eşit düzeyde performans gösteriyor olabilir. Bu çıkarımlardan hareketle mevcut çalışmanın hipotezleri şu şekilde özetlenebilir:

Hipotez 1: Sosyal statünün ana etkisi incelenmiş, düşük statüye atanan katılımcıların zihin kuramı puanlarının yüksek statüye atananlardan daha yüksek olması beklenmiştir.

Hipotez 2: Duygu durumunun ana etkisi incelenmiş, olumsuz veya nötr duygu durumu sevki yapılan katılımcıların zihin kuramı performanslarının olumlu duygu durumu sevki yapılan katılımcıların zihin kuramı performanslarından daha yüksek olacağı öngörülmüştür.

Hipotez 3: Zihin kuramında kültürel bağlamda görülen iç grup avantajının sosyal statü bağlamında da görülmesi beklenmiş ve sosyal grup üyeliğinin ana etkisi incelenmiştir. Buna göre katılımcıların kendileri ile aynı sosyal statü grubundaki kişilerin (iç grup) zihin durumlarını anlama performanslarının kendilerinden farklı sosyal statü grubundaki kişilerin (dış grup) zihin durumlarını anlama performanslarından daha yüksek olması beklenmiştir.

Hipotez 4: Sosyal statü ve grup üyeliğinin etkileşimi incelenmiş, zihin durumu anlaşılacak kişi iç grup üyesi olduğunda yüksek ve düşük sosyal statüye atanan katılımcılar arasında zihin kuramı performansının eşit olması beklenmiştir. Ancak zihin durumu anlaşılacak kişi dış grup üyesi olduğunda, düşük sosyal statüdekilerin genel olarak zihinselleştirme becerilerinin iyi olduğu bilindiğinden, düşük sosyal statüdeki bireylerin yüksek sosyal statüdekilerden daha yüksek zihin kuramı performansı sergilemeleri beklenebilir.

Hipotez 5: Olumlu duyguların ben-odaklı olma eğilimini arttırdığı ve bu eğilimin yüksek sosyal statüde hali hazırda yoğun olduğu düşünüldüğünde sosyal statü ve duygu durumunun etkileşiminin zihin kuramı puanlarına etkisi test edilmiştir. Bu etkileşimde olumlu duygu durumu sevki yapılan katılımcılar arasında yüksek sosyal statü grubundakilerin zihin kuramı performanslarının düşük sosyal statü grubundakilerden daha düşük olacağı öngörülmüştür. Ancak olumsuz duygu durumunun kişileri diğer-odaklı olmaya motive etmesi sebebiyle, olumsuz duygu durumu sevki yapılan katılımcılar arasında yüksek ve düşük sosyal statüdeki katılımcıların zihin kuramı

performanslarının eşit olacağı öngörülmüştür.

Hipotez 6: Duygu durum ve sosyal grup üyeliğinin etkileşimi incelenmiş, olumsuz duyguların başkalarının zihinlerine odaklanmayı teşvik ettiği düşünülerek, olumsuz duygu durum sevki yapılan katılımcıların kendi sosyal statülerindeki kişilerin (iç grup) zihin durumlarını kendi sosyal statülerinden olmayanların (dış grup) zihin durumlarına benzer şekilde anlaması beklenmiştir. Dolayısıyla, katılımcıların duygu durumları olumsuz olduğunda, yüksek sosyal statü grubundaki katılımcılar, yüksek sosyal statü grubundakilerin (iç grup) ve düşük sosyal statü grubundakilerin (dış grup) zihin durumlarını eşit şekilde anlayacaklardır. Benzer şekilde, duygu durumları olumsuz olduğunda, düşük sosyal statü grubundaki katılımcıların, düşük sosyal statü grubundakilerin (iç grup) ve yüksek sosyal statü grubundakilerin (dış grup) zihin durumlarını eşit şekilde anlayacakları beklenmiştir. Ancak duygu durum olumlu olduğunda bireylerin kendi statülerinden olan iç grup üyelerini kendi statülerinden olmayan iç grup üyelerinden daha zor anlamaları beklenmektedir.

Hipotez 7: Alanyazındaki bulgular olumsuz ve nötr duygu durum arasında zihin durumu anlama becerisi bakımından fark olmadığına işaret etmektedir (Converse ve ark., 2008). Bu bulguları tekrar edebilmek amacıyla mevcut çalışmada nötr duygu durumunun zihin kuramına hem ana etkisi hem de sosyal statü ve grup üyeliği ile etkileşimi incelenmiştir. Nötr duygu durum sevki yapılan katılımcıların zihin kuramı performanslarının olumsuz duygu durum sevki yapılanlarla benzer olması beklenmektedir.

Son olarak, tüm bu hipotezlerin katılımcıların zihin kuramı performansını etkilediği bilinen kelime bilgisi (alıcı dil seviyesi) ve genel duygu durumlarını etkileyebilecek olan depresyon ve durumluk kaygı düzeyleri kontrol edilerek sınanması hedeflenmiştir.

Yöntem

Örneklem

Mevcut çalışmada 18-30 yaş aralığında ($X = 20.34$, $S = 1.73$) daha önce işaret dili eğitimi almamış 112 üniversite öğrencisinden (erkek = 32) veri toplanmıştır. Elverişlilik örnekleme yoluyla kitle derslerine katılan öğrenciler çalışmaya davet edilmiştir. Örneklem büyüklüğü G*Power programı kullanılarak yapılan güç analizi ile belirlenmiştir, $(1-\beta) = .80$, $\alpha = .05$, $\eta^2 = .15$. Katılımcıların %5'i (n = 6) hazırlık sınıfı, %37'si (n = 41) lisans 1. sınıf, %35'i (n = 39) lisans 2. sınıf, %15'i (n = 17) lisans 3. sınıf, %3'ü (n = 3) ise lisans 4. sınıf öğrencisi, %3'ü (n = 3) üniversite mezunu ve %3'ü (n = 3) yüksek lisans öğrencisidir. Katılımcılar orta-alt ve orta gelir düzeyindeki ailelerden gelmektedir.

Veri toplama araçları

Demografik bilgi formu

Bu form katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, eğitim düzeyleri ve aylık gelirlerine dair sorulardan oluşmaktadır. Buna ek olarak katılımcıların depresif semptomlarına dair kapalı uçlu iki soruya ("Son bir haftadır kendinizi üzüntülü veya sıkıntılı hissediyor musunuz?" ve "Son bir haftadır gelecek hakkında mutsuz ve karamsar hissediyor musunuz?") yer verilmiştir. Çalışmada duygu durum manipülasyonu yapıldığından, bu sorular yoluyla katılımcıların çalışma öncesindeki genel modlarının belirlenmesi ve kontrol edilmesi amaçlanmıştır.

Zihin kuramı

Zihin kuramı Happé (1994) tarafından zihin kuramı becerisini çeşitli hikâyelere verilen cevaplar üzerinden ölçmek için geliştirilmiş olan Tuhaf Öyküler görevi ile ölçülmüştür. Bu görevde 8 zihin okuma hikayesi bulunmaktadır. Hikayelerdeki beyaz yalan, ikna, yanlış anlama gibi çeşitli karmaşık sosyal durumlar üzerinden katılımcıların hikâye karakterlerinin davranışlarının altındaki zihinsel süreçleri anlama becerileri ölçülmektedir. Mevcut çalışmada, Tuhaf Öyküler görevinin Ekerim-Akbulut, Selçuk ve Slaughter (2020) tarafından Türkçeye çevrilen versiyonu kullanılmıştır.

Çalışmanın amaçlarına uygun olarak hikâyelerdeki karakterlerin sosyal statüleri (düşük veya yüksek) vurgulanmış, bu amaçla her hikâyedeki karakterin mesleği belirtilmiştir. Karakterlerin meslekleri, Sunar (2020)'ın mesleklerin itibarları üzerine yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre en yüksek ve en düşük statülü meslekler arasından seçilmiştir. Her katılımcı düşük sosyal statüden (örn., simitçi, tarım işçisi, çiçekçi) karakterleri anlatan 4 hikâye ve yüksek sosyal statüden (örn., avukat, diş hekimi, general) karakterleri anlatan 4 hikâye okumuştur. Her bir zihin okuma hikâyesinin ardından katılımcılara hikâye karakterinin zihin durumuna yönelik bir soru sorulmuştur. Katılımcıların tamamı aynı hikâyeleri aynı sırada okumuşlardır.

Testin değerlendirilmesinde önceki çalışmalarda olduğu gibi (bkz. Ekerim-Akbulut, Selçuk ve Slaughter, 2020; Perez-Zapata, Slaughter ve Henry, 2016) karakterlerin zihin durumuna atıfta bulunulan cevaplar için 2 puan, hikâyedeki gerçek bir olguya, kişilik özelliğine, olayın sonucuna vurgu yapan cevaplar için 1 puan, yanlış veya alakasız cevaplar için 0 puan verilmiştir. Testin puanlamasında araştırma ekibinden çalışmanın amacını bilmeyen iki araştırmacı puanlamayı birbirlerinden bağımsız olarak tamamlamış ve ardından puanlayıcılar arası güvenilirlik analizi yürütülmüştür ($ICC = .97$; 95% $[GA] = [0.94, 0.99]$).

Duygu durum

Katılımcıların duygu durumlarını belirlemek amacıyla Cenevre Duygu Çarkı (Scherer, Shuman ve Fontaine, 2013) kullanılmıştır. Yirmi farklı duygu durumunu içeren bu ölçekte katılımcılardan baskın olan anlık duygu durumlarının hangisi olduğunu ve bu duygunun yoğunluğunu belirtmeleri istenmiştir. Ölçeğin sağ tarafındaki duygular olumlu (örn., meraklı, eğlenmiş, gururlu, neşeli,), sol tarafındaki duygularsa olumsuz (örn., üzgün, suçlu, pişman, hayal kırıklığına uğramış) duygulardır. Ölçekte yer alan yirmi duygu dışında bir duygu hissedemeyen katılımcılar için “Diğer” başlıklı ve hiçbir duygu hissetmeyen katılımcılar için “Nötr” başlıklı bir kutucuğa yer verilmiştir. Duygu yoğunluğu çarkta büyükten küçüğe sıralanmış dairelerle temsil edilmektedir. Katılımcılar baskın olarak hissettikleri duygunun yoğunluğunu uygun büyüklükte olduğunu düşündükleri daireleri seçerek belirtmişlerdir. Bu daireler daha sonra araştırmacılar tarafından rakamlaştırılmış, duygu yoğunluğu her olumsuz duygu için -5’ten -1’e, her olumlu duygu için 1’den 5’e puanlanmıştır. Bu puanlamaya göre yüksek skorlar yüksek seviyede duygu yoğunluğunu ifade etmektedir.

Durumluk kaygı

Katılımcıların sosyal statü manipülasyonu ve sonrasında test sürecinde hissedebilecekleri kaygının karıştırıcı değişken olmaması için durumluk kaygı düzeyleri ölçülmüş ve katılımcılara Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri’nin (Spielberger, Gorsuch, Luchene, Vagg ve Jacobs, 1983) Durumluk Kaygı Alt Testi uygulanmıştır. Öner ve Le Compte (1985) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek anlık kaygı durumunu değerlendiren 20 maddeden oluşmakta, her bir madde (örn., “Şu anda kaygılıyım”) 4’lü likert tipi skalada (1 = *Hiç*, 4 = *Tamamıyla*) değerlendirilmektedir. Durumluk kaygı puanı katılımcıların işaretledikleri maddelerin ortalama puanından oluşmakta, yüksek puanlar yüksek düzeyde durumluk kaygıya işaret etmektedir. Mevcut çalışmada ölçeğin iç tutarlılık puanı (Cronbach’s α) = .94 olarak hesaplanmıştır.

Sözcük bilgisi

Sözcük bilgisini ölçmek amacıyla Gülgöz (2004) tarafından geliştirilen ve Kağıtçıbaşı, Sunar ve Bekman (2009) tarafından geçerlik ve güvenilirlik incelemeleri yapılan AÇEP Sözcük Bilgisi ölçeği kullanılmıştır. Çoktan seçmeli formatta uygulanan bu ölçekte katılımcılardan farklı zorluk düzeyinde 24 farklı kelimenin (örn., “*denk*”) eş anlamlılarını beş farklı seçenek (örn., “*zor taşınan*”, “*çuval*”, “*ağır*”, “*kalıp*”, “*eşit nitelikte*”) içerisinden bulmaları istenmektedir. Katılımcıların doğru cevapları 1 yanlış cevapları ise 0 olarak puanlandırılmıştır. Puanlar 0-24 arasında değişmekte, yüksek puanlar yük-

sek düzeyde kelime bilgisine işaret etmektedir. Mevcut çalışmada ölçeğin iç tutarlılık puanı (Cronbach’s α) = .78 olarak hesaplanmıştır.

İşlem

Veriler İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi’nin Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan (Karar No: 2022/04-6) çalışmanın gerçekleştirilebileceğine dair etik onay alındıktan sonra üniversitenin laboratuvarında yüz yüze toplanmış ve her katılımcı için veri toplama süreci yaklaşık 40-45 dakika sürmüştür. Öncelikle katılımcıların duygu durum sevgi öncesindeki duygu durumları ve duygu yoğunluklarının temel düzeyi Cenevre Duygu Çarkı ile ölçülmüştür. Ardından katılımcılar araştırmadaki işbirlikçi ile eşlenerek statülerinin manipüle edilmesi amacıyla (bkz. Snodgrass, 1985) öğretmen (yüksek statü) veya öğrenci (düşük statü) rolüne seçkisiz olarak atanmışlardır. Deneyci her katılımcıyı deneye almadan önce kura çekerek katılımcının hangi sosyal statü grubuna gireceğini rastgele belirlemiştir. Ana çalışma öncesinde 13 kişiyle yapılan pilot çalışmada deney sonrası statü manipülasyonunun gerçekleşip gerçekleşmediğini test etmek amacıyla katılımcılara kendilerini hangi sosyal statüye ait hissettikleri sözel olarak sorulmuştur. Katılımcıların 9’u (%70’i) atandıkları statüyle uyumlu cevap vermiştir. Bunun üzerine pilot çalışmadaki sosyal statü manipülasyonu ana çalışmada değiştirilmeden kullanılmıştır. Öğretmen (yüksek statü) rolüne atanan katılımcılardan işaret dili alfabetini işbirlikçiye öğretmesi istenmiştir (“Şimdi senden gerçek bir öğretmen olduğunu düşünmeni istiyoruz. Görmüş olduğun işaret dili alfabesindeki işaretleri öğrenciye öğretmeni ve işaretleri sorarak bir sınav yapmanı istiyoruz. Buradaki tüm yetki sende.”). Öğrenci (düşük statü) rolüne atanan katılımcılardan ise işbirlikçinin öğreteceği işaret dili alfabetini dikkatli şekilde öğrenmeye gayret etmesi ve sonra eğitimin ardından bu alfabeden gelecek soruları cevaplaması istenmiştir (“Senden de öğrenci olduğunu düşünmeni istiyoruz. Öğretmeni dinleyerek sorduğu soruları cevaplandırmanı bekliyoruz.”). İşaret dili eğitiminin bitiminde katılımcıların duygu durumlarını manipüle etmek amacıyla öğretmen (yüksek statü) rolündeki katılımcılara işaret dilini öğretme performanslarına dair, öğrenci (düşük statü) rolündeki katılımcılara ise işaret dilini öğrenme/hatırlama performanslarına dair gerçek performanstan bağımsız şekilde rastgele geri bildirim verilmiştir. Bazı katılımcılara olumlu (örn. “Tebrikler! Performansın harikaydı!”), bazılarına olumsuz (örn., “Maalesef... Performansın kötüydü.”), bazılarına ise nötr (örn., “Katılımın için teşekkürler, çalışmanın bu aşaması sona erdi.”) geri bildirim kartları verilerek katılımcıların duygu durumlarının değişmesi hedeflenmiştir. Geri bildirim

Tablo 1. Sosyal Statü Gruplarının Bağımsız Örneklem T Testi ile Karşılaştırması

Değişken	Düşük Sosyal Statü		Yüksek Sosyal Statü		t	p
	Ort.	SS	Ort.	SS		
1	20.28	1.98	20.40	1.45	-.36	.72
2	2.56	.93	2.60	1.13	-.20	.84
3	1.91	1.34	1.93	1.12	-.06	.95
4	42.75	4.24	42.56	4.90	.22	.83
5	14.25	4.08	14.25	3.36	-.01	.99
6	1.37	.41	1.36	.44	.06	.95

* $p < .05$. Not. 1 = Yaş, 2 = Aylık Gelir, 3 = Eğitim Düzeyi, 4 = Durumluk Kaygı, 5 = Sözcük Bilgisi, 6 = Depresif Semptomlar

ardından duygu durum manipülasyonunun gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol etmek için katılımcılardan tekrar Cenevre Duygu Çarkı'ndaki duygulara bakarak kendi duygu durumlarını belirtmeleri istenmiştir. Ardından katılımcılar sırasıyla Tuhaf Öyküler Görevi, Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri Durumluk Kaygı Alt Testi, Demografik Bilgi Formu ve AÇEP Sözcük Bilgisi ölçeğini tamamlamışlardır. Veri toplama işleminin bitiminde tüm katılımcılara katılım teşvik ücreti olarak 100 TL değerinde kitap-kırtasiye hediye çeki verilmiştir.

Bulgular

Ön analizler

Değişkenlerdeki eğrilik ve basıklık değerleri incelenmiş, ilgili değişkendeki eğrilik değeri -2 ve +2 arasında, basıklık değeri ise -7 ve +7 arasında olduğunda değişkenin veri setinde normal dağıldığı kabul edilmiştir (Byrne, 2010; Hair vd., 2010). Mevcut çalışmada ölçülen zihin okuma, duygu durum, durumluk kaygı ve sözcük bilgisi değişkenlerinin tümü eğrilik ve basıklık değerleri açısından yukarıdaki kriterleri sağlamış¹ ve örnekleme normal dağılım göstermiştir. Uç değerler için zihin ku-

ramı ölçümlerinde ortalamanın en az iki standart sapma üzerinde veya altında performans gösteren katılımcıların verilerinin analizlere dahil edilmemesi kararlaştırılmış ancak bu değerlere sahip katılımcı bulunmadığından analizlerde tüm örneklemedeki katılımcıların verileri kullanılmıştır.

Yüksek ve düşük sosyal statü grupları yaş, aylık gelir, eğitim düzeyi, durumluk kaygı düzeyi, sözcük bilgisi ve depresif semptomlar açısından Bağımsız Örneklem T Testi yoluyla karşılaştırılmıştır (bkz. Tablo 1). Buna göre, söz konusu gruplar arasında bahsedilen değişkenler bakımından anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır ve farklı statü gruplarının eşit (karşılaştırılabilir) olduğu görülmüştür.

Olumlu, olumsuz ve nötr duygu durum grupları yaş, aylık gelir, eğitim düzeyi, durumluk kaygı düzeyi, sözcük bilgisi ve depresif semptomlar açısından Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yoluyla karşılaştırılmıştır (bkz. Tablo 2). Buna göre, söz konusu gruplar arasında bahsedilen değişkenler bakımından anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır. Dolayısıyla farklı duygu durum gruplarına atanan katılımcıların eşit (karşılaştırılabilir) olduğu görülmüştür.

1 Zihin kuramı eğrilik-1.14, basıklık 1.88; durumluk kaygı eğrilik -0.23, basıklık -0.40; kelime bilgisi eğrilik 0.13, basıklık -0.41; duygu yoğunluğu ön test eğrilik -1.32, basıklık 0.81; duygu yoğunluğu son test eğrilik -1.61, basıklık 1.55.

Tablo 2. Duygu Durum Gruplarının Tek Yönlü Varyans Analizi ile Karşılaştırması

Değişken	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
1	12.71	2	6.35	2.16	.12	.04
2	2.59	2	1.29	1.23	.30	.02
3	5.84	2	2.91	1.96	.15	.04
4	50.13	2	25.07	1.21	.30	.02
5	8.58	2	4.29	.31	.74	.01
6	.31	2	.16	.89	.41	.02

* $p < .05$. Not. 1 = Yaş, 2 = Aylık Gelir, 3 = Eğitim Düzeyi, 4 = Durumluk Kaygı, 5 = Sözcük Bilgisi, 6 = Depresif Semptomlar

Duygu durum sevkinin amaçlanan yönde gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol etmek için Kovaryans Analizi kullanılmıştır. Buna göre, olumlu, olumsuz ve nötr duygu durum sevki gruplarındaki katılımcıların ön testteki duygu durumlarının birbirinden anlamlı derece farklı olmadığı, üç duygu durum sevki grubunun da manipülasyon öncesi benzer derecede olumlu nitelikte duygular hissettikleri görülmüştür, ($F(2, 107) = 2.83$; $p = .06$). Duygu durum manipülasyonu sonrası, ön test duygu durum puanları kontrol edilerek son testteki duygu durumları karşılaştırıldığında duygu durum sevki yapılan grubun istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür, ($F(2, 102) = 8.45$; $p = .00$). Buna göre, olumlu duygu durum grubuna atanan ve olumlu geri bildirim alan katılımcıların ($X = 3.83$, $SD = 1.49$) son testteki duygu durumları olumsuz duygu durum grubuna atanan ve olumsuz geri bildirim alan katılımcıların ($X = 1.56$, $SD = 3.26$) son testteki duygu durumlarından pozitif yönde daha yoğundur, $p = .001$. Benzer şekilde, nötr duygu durum grubuna atanan ve nötr geri bildirim verilenlerin son testteki duygu durumları ($X = 3.45$, $SD = 2.23$) olumsuz duygu durum grubuna atanan ve olumsuz geri bildirim alanlara kıyasla pozitif yönde daha yoğundur, $p = .001$. Ancak olumlu duygu durum grubuna atanan katılımcıların son testteki duygu durumları nötr duygu durum grubuna atananlarından farklılaşmamıştır, $p = .51$. Bu nedenle ileriki analizler olumlu ve nötr duygu durum gruplarındaki katılımcılar birleştirilerek yapılmıştır.

Son olarak, zihin okuma becerisinin tüm örneklemede ilişkili olduğu değişkenler Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir (bkz. Tablo 3). Zihin okuma becerisi ile sözcük bilgisinin pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir ($r = .29$, $p < .001$). Bunun yanı sıra, zihin okuma becerisi ile depresif semptomların negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür, ($r = -.23$, $p < .05$). Bu sebeple bahsedilen değişkenler ana analizlerin tamamında kontrol edilmiştir.

Tablo 3. Korelasyonlar

	Ort.	SS	1	2	3	4	5	6	7
1	11.44	2.36	-	-.04	.12	.05	-.00	.29**	-.23*
2	20.34	1.73		-	.37**	.74**	.09	-.06	-.04
3	2.58	1.03			-	.27**	.09	.19	.08
4	1.92	1.23				-	.11	.05	-.09
5	42.66	4.56					-	-.01	.12
6	14.25	3.73						-	-.03
7	1.37	.42							-

** $p < .001$, * $p < .05$. Not. 1 = Zihin Kuramı, 2 = Yaş, 3 = Aylık Gelir, 4 = Eğitim Düzeyi, 5 = Durumluk Kaygı, 6 = Sözcük Bilgisi, 7 = Depresif Semptomlar

Temel Analizler

Mevcut çalışmada 2 (sosyal statü) x 2 (duygu durum) x 2 (grup üyeliği) karışık desen Varyans Analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiştir. Sosyal statü ve duygu durum denekler arası faktör, grup üyeliği denekler içi faktör ve zihin kuramı performansı bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Birden fazla gruplar arası karşılaştırma yapılmasından kaynaklanabilecek istatistiksel hatalardan (Tip-1 hatası) kaçınmak için Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Bu analiz sonucunda ana etkiler ve etkileşim etkileri aşağıda özetlenmiştir:

Sosyal statünün ana etkisi

Sosyal statünün zihin okuma üzerinde ana etkisi bulunmamıştır. Yüksek sosyal statü grubundaki katılımcıların zihin okuma puanları ($X = 5.69$, $SS = .17$) düşük sosyal statüdeki kişilerin ($X = 5.53$, $SS = .16$) zihin okuma puanlarından anlamlı olarak farklı değildir, ($F(1, 97) = .47$; $p = .49$, $\eta^2 = .01$).

Duygu durumunun ana etkisi

Duygu durumunun zihin okuma üzerinde anlamlı bir ana etkisi vardır. Olumlu duygu durumundaki katılımcıların ($X = 5.92$, $SS = .13$) zihin okuma puanı olumsuz duygu durumundaki katılımcıların ($X = 5.31$, $SS = .19$) puanından anlamlı olarak daha yüksektir, ($F(1, 97) = 6.83$; $p = .01$, $\eta^2 = .07$).

Grup üyeliğinin ana etkisi

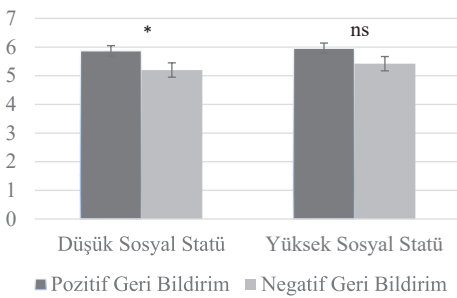
Zihin durumu anlaşılacak kişinin kimliğinin zihin okuma üzerinde ana etkisi bulunmamıştır. Katılımcıların yüksek sosyal statüye sahip karakterlerin zihinlerini okuma performansı ile ($X = 5.69$, $SS = .15$) düşük sosyal statüye sahip karakterlerin zihinlerini okuma performansı ($X = 5.53$, $SS = .14$) anlamlı olarak farklı değildir, ($F(1, 97) = .20$; $p = .66$, $\eta^2 = .00$).

Sosyal statü ve grup üyeliğinin etkileşimi

Statü ve grup üyeliği (zihin durumu anlaşılacak kişinin iç grup veya dış grup üyesi olması) arasında bir etkileşim bulunmamıştır, ($F(1, 97) = .07; p = .79, \eta^2 = .00$), (bkz. Şekil 2). Düşük sosyal statüye atanan katılımcıların hikâyedeki düşük (iç grup) ve yüksek (dış grup) sosyal statüdeki karakterlerin zihinlerini okuma performansları benzerdir, ($\bar{X} = -.12, SS = .23, p = .59, \text{Cohen's } d = -.56, 95\% \text{ GA} = [-.58, .35]$). Aynı şekilde, yüksek sosyal statüye atanan katılımcıların düşük (dış grup) ve yüksek (iç grup) sosyal statüdeki hikâye karakterlerinin zihinlerini okuma performansları benzerdir, ($\bar{X} = -.19, SS = .25, p = .44, \text{Cohen's } d = -.99, 95\% \text{ GA} = [-.71, .29]$). Ayrıca, zihin durumu anlaşılacak kişi iç grup üyesi olduğunda, yüksek statüye atanan katılımcılarla düşük statüye atanan katılımcılar arasında zihin okuma performans farkı görülmemiş, ($\bar{X} = .29, SS = .26, p = .28, \eta^2 = .01, 95\% \text{ GA} = [-.80, .23]$) benzer şekilde zihin durumu anlaşılacak kişi dış grup üyesi olduğunda da her iki statüdeki katılımcılar eşit zihin okuma puanı almıştır, ($\bar{X} = .03, SS = .29, p = .92, \eta^2 = .00, 95\% \text{ GA} = [-.60, .54]$).

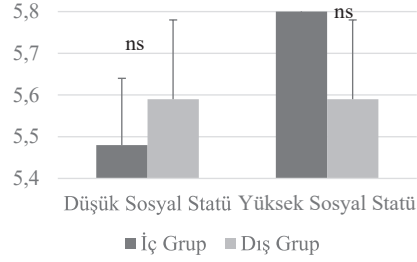
Sosyal statü ve duygu durumun etkileşimi

Sosyal statü ve duygu durumun etkileşimi istatistiksel olarak anlamlı değildir, ($F(1, 97) = .10, p = .76, \eta^2 = .00$), (bkz. Şekil 1). Ancak basit etki analizlerinde düşük sosyal statüye atanan katılımcılar arasında olumlu duygu duruma sahip olanların zihin okuma puanlarının olumsuz duygu duruma sahip olanların zihin okuma puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur, ($\bar{X} = .68, SS = .31, p = .03, \text{Cohen's } d = 3.08, 95\% \text{ GA} = [.06, 1.30]$). Aksine, yüksek sosyal statüye atanan katılımcılar arasında olumlu duygu duruma sahip olanların zihin okuma puanları olumsuz duygu duruma sahip olanlardan anlamlı olarak farklı değildir, ($\bar{X} = .53, SS = .34, p = .12, \text{Cohen's } d = 2.30, 95\% \text{ GA} = [-.14, 1.21]$). Ayrıca, olumlu duygu duruma sahip olan katılımcılar arasında yüksek statüye atananlarla düşük statüye atananlar arasında zihin okuma performans farkı bulunmamıştır ($\bar{X} = .09, SS = .26, p = .74, \eta^2 = .00, 95\% \text{ GA}$

Not: * $p < .05, ns > .05$

Şekil 1. Sosyal Statü ve Duygu Durum Etkileşimi

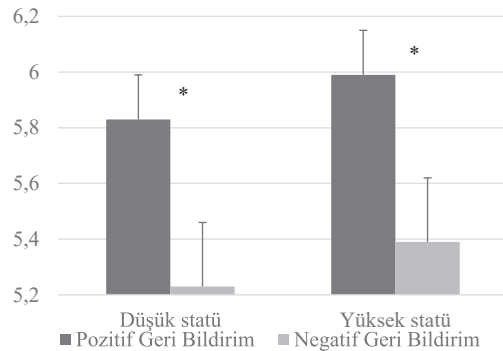
Not: * $p < .05, ns > .05$

Şekil 2. Sosyal Statü ve Grup Üyeliği Etkileşimi

= [-.43, .60]), benzer şekilde, olumsuz duygu duruma sahip olan katılımcılar arasında yüksek ve düşük sosyal statüye atananların zihin okuma puanları farklılaşmamıştır, ($\bar{X} = .23, SS = .38, p = .54, \eta^2 = .00, 95\% \text{ GA} = [-.52, .98]$).

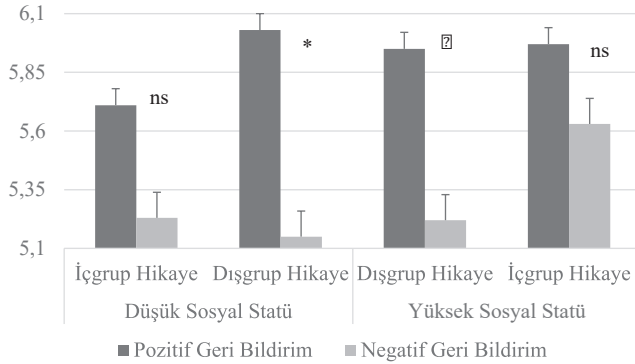
Duygu durum ve grup üyeliğinin etkileşimi

Duygu durum ve grup üyeliği etkileşimi anlamlı değildir, ($F(1, 97) = .00, p = .99, \eta^2 = .00$), (bkz. Şekil 3). Basit etki analizlerinde ise olumlu duygu duruma sahip katılımcıların, olumsuz duygu duruma sahip olanlara kıyasla düşük sosyal statüdeki kişilerin zihin durumlarını istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha iyi anladıkları bulunmuştur, ($\bar{X} = .60, SS = .29, p = .04, \text{Cohen's } d = 2.79, 95\% \text{ GA} = [.04, 1.17]$). Benzer şekilde, olumlu duygu duruma sahip olan katılımcılar olumsuz duygu duruma sahip olanlara kıyasla yüksek sosyal statüdeki kişilerin zihin durumlarını daha iyi tahmin etmişlerdir, ($\bar{X} = .61, SS = .30, p = .04, \text{Cohen's } d = 2.89, 95\% \text{ GA} = [.02, 1.20]$). Dolayısıyla olumlu duygu durum olumsuzla kıyasla hem düşük hem de yüksek sosyal statüdeki kişilerin zihinlerini okuma için bir avantaj oluşturmuştur. Bununla birlikte, katılımcıların duygu durumları zihni anlaşılacak kişinin kimliğine göre zihin okuma performanslarını şekillendirmemiştir.

Not: * $p < .05$

Şekil 3. Duygu Durum ve Grup Üyeliği Etkileşimi

Not: * $p < .05$, $< .10$, $ns > .05$

Şekil 4. Sosyal Statü, Duygu Durum ve Grup Üyeliği Etkileşimi

Sosyal statü, duygu durum ve grup üyeliğinin etkileşimi

Statü, duygu durum ve grup üyeliğinin üçlü etkileşimi anlamlı değildir, ($F(1, 97) = 1.28$; $p = .26$, $\eta^2 = .01$), (bkz. Şekil 4). Ancak, basit etki analizlerinde, düşük sosyal statüye atanan katılımcılar arasında olumlu duygu duruma sahip olanların olumsuz duygu duruma sahip olanlara kıyasla yüksek sosyal statüdeki kişilerin zihin durumlarını daha iyi anladıkları görülmüştür, ($\bar{X} = .88$, $SS = .40$, $p = .03$, Cohen's $d = 3.16$, 95% GA = [.08, 1.67]). Diğer bir ifadeyle, düşük sosyal statüdeki katılımcılar kendilerinden farklı statüye sahip olan dış grup üyelerinin zihin durumlarını olumlu duygu durumdayken olumsuz duygu durumdakine kıyasla daha iyi anlamışlardır. Ancak benzer bir etki iç grup üyeleri için görülmemiş, düşük sosyal statüye atanan katılımcılar, kendileriyle aynı sosyal statüde olan kişilerin zihin durumlarını duygu durumlarından bağımsız olarak anlamışlardır. Buna göre, düşük sosyal statüdeki katılımcıların kendileri gibi düşük sosyal statüdeki kişilerin zihin durumlarını anlama performansları olumlu duygu durum ile olumsuz duygu durum arasında farklılaşmamıştır, ($\bar{X} = .48$, $SS = .38$, $p = .21$, Cohen's $d = 1.79$, 95% GA = [-.28, 1.24]).

Benzer bulgular yüksek sosyal statüye atanan katılımcılarda kısmen ortaya çıkmıştır. Bu katılımcılar arasında olumlu duygu durumunda olanlar düşük sosyal statüdeki (dış grup) kişilerin zihinlerini olumsuz duygu durumda olanlardan daha doğru okuma eğilimindedir, ancak sonuçlar yalnızca marjinal olarak anlamlıdır, ($\bar{X} = .73$, $SS = .38$, $p = .08$, Cohen's $d = 2.47$, 95% GA = [-.10, 1.55]). Zihni okunacak kişi yüksek sosyal statüden, yani iç gruptan olduğundaysa, yüksek statüye atanan katılımcılar arasında olumlu veya olumsuz duygu durumda olanların zihin okuma puanları farklılaşmamıştır, ($\bar{X} =$

.34, $SS = .43$, $p = .43$, Cohen's $d = 1.11$, 95% GA = [-.52, 1.21]).

Son olarak, katılımcıların duygu durumları olumlu olduğunda, hem yüksek statüdeki ($\bar{X} = .02$, $SS = .28$, $p = .95$, 95% GA = [-.54, .57]) hem de düşük statüdeki kişiler ($\bar{X} = -.31$, $SS = .28$, $p = .26$, 95% GA = [-.86, .24]) iç grup üyelerini dış grup üyelerine benzer şekilde anlamışlardır. Benzer bir etki olumsuz duygu durumunda da görülmüş, katılımcılar olumsuz hissettiklerinde hem yüksek sosyal statüdeki kişiler, ($\bar{X} = .40$, $SS = .43$, $p = .35$, 95% GA = [-.45, 1.25]) hem de düşük sosyal statüdeki kişiler ($\bar{X} = .08$, $SS = .38$, $p = .83$, 95% GA = [-.67, .84]) iç grup ve dış grup üyelerini benzer düzeyde anlamışlardır. Bu sonuçlara göre duygu durum katılımcıların kimin zihin durumunu daha iyi anlayacaklarını belirlememiştir.

Tartışma

Sosyal ve materyal kaynaklara erişim imkânlarında farklılıklar bulunan bireylerin aralarındaki iletişimin kalitesinin ve uyumunun artması bu bireylerin birbirlerinin zihin durumlarını doğru olarak anlamalarıyla mümkün olur. Bu nedenle farklı sosyal statüdeki kişilerin birbirlerinin zihinlerini hangi koşullarda ve hangi etmenlere bağlı olarak doğru okuyabildiklerini incelemek önemlidir. Mevcut çalışmada bireylerin zihin kuramı performanslarının sosyal statülerinden etkilenip etkilenmediği ve bu etkinin bireylerin duygu durumlarına ve zihin durumunu anlayacakları kişinin grup üyeliğine bağlı olup olmadığı test edilmiştir.

Sonuçlarda ilk hipotezde beklenenin aksine bireylerin sosyal statülerinin zihin kuramı performansları üzerinde anlamlı şekilde etkili olmadığı görülmüştür. Yüksek statüye atanan katılımcılarla düşük statüye atananlar arasında zihin okuma puanları bakımından anlamlı bir fark yoktur. Mevcut çalışmada sosyal statünün ana etkisinin bulunmaması, sosyal statünün zihin kuramına etkisinin diğer değişkenlerle etkileşim içinde incelenmesi gerektiğini öne süren araştırmaların bulgularını desteklemiştir (Galinsky ve ark., 2016; Mast ve ark., 2020).

İkinci olarak, ikinci hipotez ışığında duygu durumunun zihin kuramına ana etkisi test edildiğinde olumlu duygu durum sevki yapılan katılımcıların zihin kuramı puanlarının olumsuz duygu durum sevki yapılan katılımcıların puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar genel olarak kendilerini daha olumlu bir duygu durum içinde hisseden kişilerin daha olumsuz hissedenlere kıyasla başkalarının davranışlarının altındaki ikna, kandırma, beyaz yalan gibi zihinsel sebepleri daha iyi anlayabildiklerini göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, karmaşık sosyal durumlarda başkala-

rının davranışlarının zihinsel sebepleri kendilerini daha mutlu ve rahat hisseden bireyler tarafından daha doğru anlaşılmaktadır.

Ancak bu sonuçlar olumsuz duygu durumunda kişilerin başkalarının davranışlarına ve sosyal ipuçlarına daha fazla dikkat gösterdiğini iddia eden bulgularla çelişmekte (Converse ve ark., 2008; Harkness ve ark., 2005), aksine kişilerin dikkat, odaklanma, kendi perspektifini ketleyebilme gibi zihin kuramı için gerekli olan bilişsel becerilerini kendilerini daha olumlu hissettiklerinde daha rahat kullandıklarını gösteren çalışmaları desteklemektedir (Brinker ve ark., 2013; Sedikides, 1992; Nahum ve ark., 2023). Kendilerini mutsuz veya kaygılı hisseden kişiler zihin okuma için gerekli olan bilişsel becerileri kullanma konusunda başarısız olabilir ve başkalarının zihin durumlarını anlamakta zorlanabilirler. Buna ek olarak bazı çalışmalar olumlu duygu durumundaki kişilerin kendilerine yönelik değerlendirmelerinin daha olumlu olduğunu ve dikkatlerini kendileri dışındaki diğer uyarılara verebildiklerini (Rosenhan, Salovay ve Hargis, 1981; Sedikides, 1992), daha fazla olumlu sosyal davranış sergilediklerini ve özgeci davrandıklarını (Aknin vd., 2018; Özkarar vd., 2022) bulmuştur. Bu bulgulara paralel şekilde mevcut çalışmada olumlu duygu durumundaki katılımcılar başkalarının zihin durumlarına olumsuz duygu durumdakilerden daha iyi odaklanmış ve bu zihinlerine dair daha doğru çıkarım yapmışlardır.

Bu sebeplere ek olarak, mevcut çalışmada katılımcılara verilen olumlu ve olumsuz geri bildirimler yoluyla kişilerin mutluluk, üzüntü gibi duygu durumları yerine yalnızca kaygı düzeylerinin manipüle edilmiş olabileceği iddia edilebilir. Olumsuz duygu kategorisinden kaygının benmerkezliği artırarak zihinselleştirme becerisini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür (Todd, Forstmann ve Burgmer, 2015). Buna göre, çalışmada olumsuz geri bildirim verilen katılımcılar artan kaygı ve endişe sebebiyle dikkatlerini başkalarının zihinsel perspektiflerine yeterince verememiş, dolayısıyla daha zayıf zihin kuramı performansı sergilemiş olabilir. Olumlu geri bildirim alan katılımcıların kaygı düzeyleri azalırken olumsuz geri bildirim alan katılımcıların kaygı düzeyleri artmış, buna bağlı olarak mutluluk, üzüntü vb. duygular yerine kaygının etkisi ortaya çıkmış olabilir.

Katılımcıların zihin okuma performansları üçüncü hipotezde belirtildiği gibi gruplar arası bağlamda düşünüldüğünde, katılımcıların kendi statülerinden olan iç grup üyelerini kendi statülerinden olmayan dış grup üyelerinden daha doğru anlayabileceklerine ilişkin beklentinin doğrulanmadığı görülmüştür. Katılımcılar iç grup ve dış grup üyelerinin zihin durumlarını benzer şekilde anlamışlardır. Alanyazındaki çalışmalar kültürel veya ideolojik grup üyeliğinin zihin okuma performansı ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Perez-Zapata, Slaughter

ve Henry, 2016); ancak, bu çalışmalarda bulunan iç grup avantajı farklı bir grup bağlamı olan sosyal statüye yansımamıştır.

Bu sonucun birkaç farklı sebebi bulunabilir: İlk olarak, katılımcıların atandıkları statü (öğretmen-öğrenci) ile zihin kuramı görevlerinde kendilerine sunulan bireylerin meslek temelli statüleri (avukat, simitçi vb.) nitelik itibarıyla paralel olmayabilir. Öğretmen-öğrenci olarak belirlenen statü, hiyerarşik ve güç temelli bir ilişkiye dayanırken, zihin kuramı görevlerinde sunulan statülerde itibar ve ekonomik düzey temelli bir statü bulunmaktadır. Bu farklılık katılımcıların sosyal grup üyeliğindeki aidiyetlerine yansımamış olabilir. Gelecek çalışmalarda katılımcıların atandıkları statüleriyle zihinlerini anlamaya çalışacakları bireylerin statülerinin niteliksel olarak paralel olması, katılımcıların grup aidiyetlerinin oluşmasına ve beklenen iç grup etkisinin gerçekleşmesine yol açabilir. İkinci neden, sosyal statü kavramının ve bu kavramın içerdiği maddi ve manevi kaynaklara erişim düzeyinin kişinin bulunduğu bağlama göre değişiklik göstermesi, dolayısıyla bir kişinin algıladığı tek bir sosyal statüsünün olmaması olabilir (Anderson ve ark., 2015). Örneğin bir kişi iş yerinde yüksek sosyal statüye ve dolayısıyla maddi ve manevi kaynaklara (örn., itibar, yüksek maaş) rahatça erişebilir durumdayken aile içinde görece daha düşük sosyal statüye ve güce (örn., görece az değerlilik hissi, maddi kaynakları üzerinde az tasarruf hakkı) sahip olabilir. Dolayısıyla mevcut çalışmada katılımcıların atandıkları sosyal statü (düşük veya yüksek) başka bağlamlarda (ev veya iş) algıladıkları sosyal statülerinden farklı olabilir. Bu durum katılımcıların zihin okuma sorularını cevaplarken hangi sosyal statüyle özdeşleştiklerini muğlaklaştırmaktadır. Örneğin, hikâyelerdeki karakterlerin sosyal statülerinin mesleki alanda vurgulanması katılımcıların hikâyeleri deneyde atandıkları statüden ziyade kendilerini mesleki olarak ait gördükleri statü temelinde cevaplandırmalarına yol açmış olabilir. Dolayısıyla, sosyal statünün bağlamdan bağlama değişiklik göstermesi ve sosyal statünün deneysel olarak manipülasyonunun deneyde kullanılan bağlam ile (meslekler) görece uyumsuz olması beklenen iç grup avantajının tespit edilememiş olmasını açıklayabilir.

Etkileşim sonuçları incelendiğinde sosyal statü ve sosyal grup üyeliği arasında bir etkileşim bulunmaması, hem düşük statüdeki hem de yüksek statüdeki katılımcılar iç grup ve dış grup üyelerinin zihin durumlarını eşit şekilde anlamışlardır. Bu sonuç düşük sosyal statüye atanan bireyler için öngörülebilirken, yüksek sosyal statüdeki bireyler için şaşırtıcı olabilir. Zira düşük sosyal statüdeki bireylerin genel olarak zihin okuma performansları yüksek bulunduğundan (Galinsky ve ark., 2006), dördüncü hipotezde belirtildiği gibi düşük sosyal statüdeki bireylerin iç grup ve dış grup ayrımı gözetmek-

sizin her iki grubu da eşit düzeyde anlamaları, yüksek sosyal statüdekilerin ise yalnızca kendi iç gruplarından olan (yüksek sosyal statü) bireyleri daha iyi anlamaları beklenebilirdi. Ancak sonuçlarda zihin durumu anlaşılacak kişinin iç grup veya dış grup üyesi olmasının farklı statülerdeki katılımcılar arasında zihin durumu performans farkı oluşturmadığı, yüksek statüdeki katılımcıların iç grup ve dış grup üyelerinin zihin durumlarını düşük statüdekilere benzer derecede anladıkları görülmüştür.

Bu bulguların sebebi yukarıda açıklandığı gibi statü atamalarındaki statünün niteliği ile zihin kuramı ölçümlerinde yer alan statünün niteliğinin farklılığı olabilir. Bu farklılık katılımcıların atandıkları statüyle özdeşleşmelerine rağmen zihin kuramı ölçümlerindeki karakterleri kendi iç grup veya dış grup üyeleri olarak konumlandırmalarını engellemiş olabilir. Alternatif olarak, sosyal statü *tek başına* zihin kuramını kişilerin sosyal gruplarına göre etkilemiyor olabilir (Mast ve ark., 2020). Kişilerin buldukları sosyal statüde ne hissettikleri (nasıl bir duygu durum içerisinde oldukları) kimin zihin durumunu (iç grup- dış grup) ne düzeyde anlayacaklarını belirliyor olabilir. Dolayısıyla yukarıdaki bulguların duygu durum sonuçlarıyla tamamlanması ve sosyal statü, duygu durum ve sosyal grup üyeliğinin üçlü etkileşimlerinin değerlendirilmesi önemli olabilir.

Beşinci hipotez doğrultusunda test edilen sosyal statü ve duygu durum arasındaki etkileşim anlamlı bulunmamış, olumsuz duygu duruma sahip olan katılımcılar arasında yüksek statüdekiler düşük statüdekilerle benzer zihin okuma puanı almış, aynı şekilde duygu durumu olumsuz olanlar arasında yüksek statüdekilerin zihin okuma puanı düşük statüdekilerden ayrılmamıştır. Bu sonuçlar yüksek ve düşük sosyal statüdeki katılımcıların duygu durumlarından etkilenmeden benzer zihin okuma performansı gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ancak basit etki analizlerine bakıldığında, düşük sosyal statüdeki katılımcılar arasında olumlu duygu duruma sahip olanların zihin okuma performanslarının olumsuz duygu duruma sahip olanlardan daha yüksek olduğu görülmüş, yüksek sosyal statüdeki katılımcılar arasında ise olumlu duygu durumdaki zihin okuma performansı olumsuz duygu durumdan farklılaşmamıştır. Bu bulgu yalnızca düşük sosyal statüdeki kişilerin zihin okuma becerilerinin duygu durumlarından etkilendiğini göstermektedir. Sosyal olarak dezavantajlı konumda olanlar kendilerini daha iyi hissettiklerinde başkalarının öznel zihin durumlarını daha kolay anlayabilmektedir. Öte yandan yüksek sosyal statüdeki katılımcıların hâlihazırda avantajlı konumları duygu durumlarından etkilenmelerini önüyor olabilir. Böylece bu katılımcılar statülerinin sağladığı güç sayesinde olumlu ve olumsuz duygu durumda benzer zihin okuma becerisi sergiliyor olabilir.

Bu sonuçlara göre, hem sosyal statünün düşük ol-

ması hem de hissedilen duyguların olumsuz olması çifte dezavantaj yaratarak kişilerdeki umutsuzluk hissini tetiklemiş ve başkalarının zihin durumlarına odaklanmalarını engellemiş olabilir. Umutsuzluk ve çaresizlik duygularının duygu düzenleme ve bilişsel kaynakların kullanımı ile olumsuz yönde ilişkili olduğu bilinmektedir (Parada-Fernandez ve ark., 2021). Dolayısıyla düşük sosyal statüdeki kişilerin iyi hissetmeleri diğerlerini daha kolay anlamaları için kritik görünmektedir.

Sosyal statü, duygu durum ve grup üyeliğinin üçlü etkileşiminde duygu durum fark etmesizin, yüksek ve düşük sosyal statüdeki kişilerin iç grup ve dış grup üyelerinin zihinlerini benzer düzeyde okudukları bulunmuştur. Basit etki analizlerindeyse düşük sosyal statüdeki katılımcılar arasında olumlu duygu durumdakilerin dış grup üyelerini (yüksek sosyal statüdeki kişileri) olumsuz duygu durumdakilerden daha iyi anladıkları görülmüş, zihin durumu anlaşılacak kişi iç grup üyesi olduğundaysa duygu durumlar arasında fark bulunmamıştır. Bu bulgu düşük sosyal statüdeki kişilerin kendilerinden farklı olanları anlayabilmelerinin kendilerini iyi hissettikleri durumlarda daha kolay olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kişiler kendilerinden farklı olanların zihin durumlarını olumlu duygular hissettiklerinde daha kolay anlayabiliyorken, kendilerine benzer olanların zihin durumlarını anlamlı duygularından bağımsız şekilde anlayabilmektedir. Farklı statüdeki veya dış gruptaki kişilerin düşündüklerini anlamak kişinin kendisine benzeyen veya aynı statüde olan bireyleri anlamasından daha zor olabilir. Bu zorluk olumsuz duygu durumları ile daha da katlanarak zihin okuma performansını düşürebilir. Dolayısıyla dezavantajlı konumdaki kişilerin kendilerinden farklı olanların zihin durumlarını tahmin etmeleri için duygu durumlarının olumlu olması bir avantaj yaratmaktadır. Ancak, zihin durumu anlaşılacak kişi benzer sosyal statüde olduğunda, duygu durumun önemi kalmamaktadır. Bu bulgular zihin okumanın karşıdaki kişinin bulunduğu durumu zihnen aynalamakla mümkün olduğunu iddia eden simülasyon kuramını desteklemektedir. Bu kurama göre bir kişinin zihnini doğru olarak tahmin edebilmek bu kişinin durumunu hayal ederek ve kendimizi o kişinin durumunda düşünerek mümkündür (Keysers ve Gazzola, 2007). Mevcut bulgulardan hareketle, düşük sosyal statüdeki bireylerin kendilerine benzemeyen dış grup üyelerinin (yüksek sosyal statüdekilerin) zihin durumlarını anlamaları ve onların konumlarına kendilerini koymaları ancak olumlu duygular hissettiklerinde mümkün görünmektedir.

Öte yandan, yüksek sosyal statüdeki bireyler için iç grup ve dış grup üyelerinin zihin durumlarını anlamak duygu durumdan bağımsızdır. Bu kişiler, kendilerinden farklı statüde olan dış grup üyelerinin (düşük sosyal statüdekilerin) zihin dünyalarını duygu durumla-

rının olumlu veya olumsuz olması fark etmeksizin eşit düzeyde anlamaktadır. Yüksek sosyal statünün yarattığı kaynaklara erişim gücü ve itibar bu konumdaki kişilerin iletişimlerinde yetkin hissetmelerini ve başkalarının zihinlerini anlama açısından duygu durumlarındaki dalgalanmadan etkilenmediklerini göstermektedir. Genel olarak olumsuz duygu durum zihin okumayı güçleştirse de yüksek statü koruyucu bir rol oynamakta ve yüksek sosyal statüdeki kişiler statünün getirdiği güç sayesinde hem kendilerine benzeyen iç grup üyelerini hem de kendilerinden farklı olan dış grup üyelerini anlama açısından zorlanmamaktadır.

Mevcut çalışma zihin okuma becerisinin sosyal bağlamdan (sosyal statü), bu bağlamdaki kişilerin özelliklerinden (iç grup-benzer sosyal statü veya dış grup-farklı sosyal statü) ve bireylerin anlık duygu durumlarından kompleks biçimde etkilendiğini ortaya koymaktadır. Diğer bir ifadeyle mevcut çalışma zihin okuma becerisini birey, bağlam ve bağlamdaki kişilerle ilişkiler bakımından çok yönlü olarak değerlendirmiş, sosyo-bilişsel becerilerin nasıl hem bireylerin buldukları konuyla hem de bu konumda iletişim kurdukları kişilerle ve anlık duygulanımla ilişkili olabileceğini ortaya koymuştur. Bu nedenle mevcut çalışmanın zihin okumaya dair alanyazın bulgularını çok boyutlu şekilde zenginleştirdiği ve zihin okumanın birden çok etmenin etkileşimiyle ortaya çıktığını gösterdiği iddia edilebilir.

Bununla birlikte mevcut çalışmanın sınırlılıklarından da bahsetmek önemlidir. Bu sınırlılıklardan biri yukarıda belirtildiği gibi sosyal statü manipülasyonunun hiyerarşik bir ilişki (öğretmen-öğrenci) temelinde yapılması, zihin okuma ölçümündeki sosyal statünün ise ekonomik ve sosyal itibar temelinde oluşturulmasıdır. Çalışmadaki diğer bir sınırlılıksa etkileşim analizlerinde sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olmamasına rağmen, basit etki analizlerinin anlamlı görünmesidir. Gelecek çalışmalarda daha büyük örneklemeler kullanılarak benzer etkiler incelenmeli ve bulgular tekrarlanmalıdır.

Sonuç olarak, mevcut çalışma zihin okuma becerisinin kişilerin anlık duygu durumlarından etkilendiğini ortaya koymuş, dahası bu etkinin özellikle düşük sosyal statüdeki bireylerin kendilerinden farklı olan yüksek sosyal statüdeki bireyleri anlamaları gereken durumlarda ortaya çıktığını göstermiştir. Düşük statüdeki kişilerin olumsuz duygular hissettikleri durumlarda yüksek statüdekilerin zihinlerini anlamakta zorlanmaları, hiyerarşik ilişkilerde olumlu duygular uyandıracak müdahalelerin farklı statüdeki bireylerin iletişimlerindeki uyum açısından önemli olduğuna işaret etmektedir.

Kaynaklar

- Aknin, L. B., Van de Vondervoort, J. W., & Hamlin, J. K. (2018). Positive feelings reward and promote prosocial behavior. *Current Opinion in Psychology, 20*, 55-59. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.08.017>
- Adams, R. B., Jr, Rule, N. O., Franklin, R. G., Jr, Wang, E., Stevenson, M. T., Yoshikawa, S., Nomura, M., Sato, W., Kveraga, K., & Ambady, N. (2010). Cross-cultural reading the mind in the eyes: an fMRI investigation. *Journal of Cognitive Neuroscience, 22*(1), 97-108.
- Aknin, L. B., Van de Vondervoort, J. W., & Hamlin, J. K. (2018). Positive feelings reward and promote prosocial behavior. *Current Opinion in Psychology, 20*, 55-59.
- Anderson, C., Hildreth, J. A. D. & Howland, L. (2015). Is the desire for status a fundamental human motive? A review of the empirical literature. *Psychological Bulletin, 141*(3), 574-601.
- Blader, S. L., Shirako, A. & Chen, Y. R. (2016). Looking out from the top: Differential effects of status and power on perspective taking. *Personality and Social Psychology Bulletin, 42*(6), 723-737.
- Bodenhausen, G. V., Kramer, G. P. & Süsser, K. (1994). Happiness and stereotypic thinking in social judgment. *Journal of Personality and Social Psychology, 66*(4), 621-632.
- Brinker, J. K., Campisi, M., Gibbs, L., & Izzard, R. (2013). Rumination, mood and cognitive performance. *Psychology, 4*(03), 224-231. <http://dx.doi.org/10.4236/psych.2013.43A034>
- Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming*. New York: Routledge.
- Chen, S., Lee-Chai, A.Y. & Bargh, J.A. (2001). Relationship orientation as a moderator of the effects of social power. *Journal of Personality and Social Psychology, 80*(2), 173-187.
- Clore, G. L. & Huntsinger, J. R. (2007). How emotions inform judgment and regulate thought. *Trends in Cognitive Sciences, 11*(9), 393-399.
- Converse, B. A., Lin, S., Keysar, B. & Epley, N. (2008). In the mood to get over yourself: Mood affects theory-of-mind use. *Emotion, 8*(5), 725-730.
- Ebersole, C. R., Atherton, O. E., Belanger, A. L., Skulborstad, H. M., Allen, J. M., Banks, J. B., Baranski, E., Bernstein, M. J., Bonfiglio, D. B. V., Boucher, L., Brown, E. R., Budiman, N. I., Cairo, A. H., Capaldi, C. A., Chartier, C. R., Chung, J. M., Cicero, D. C., Coleman, J. A., Conway, J. G., . . . Nosek, B. A. (2016). Many labs 3: Evaluating participant

- pool quality across the academic semester via replication. *Journal of Experimental Social Psychology*, 67, 68-82.
- Ekerim-Akbulut, M., Selçuk, B., Slaughter, V., Hunter, J. A. & Ruffman, T. (2020). In two minds: Similarity, threat, and prejudice contribute to worse mindreading of outgroups compared with an ingroup. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 51(1), 25-48.
- Emerson, R. M. (1962). Power-dependence relations. *American Sociological Review*, 27(1), 31-41.
- Epley, N. (2019). *Aklüselim* (F. Bolat, Çev.). Ketebe Yayınları.
- Galinsky, A. D., Magee, J. C., Inesi, M. E. & Gruenfeld, D. H. (2006). Power and perspectives not taken. *Psychological Science*, 17(12), 1068-1074.
- Galinsky, A. D., Rucker, D. D. & Magee, J. C. (2016). Power and perspective-taking: A critical examination. *Journal of Experimental Social Psychology*, 67, 91-92.
- Gonzaga, G. C., Keltner, D., & Ward, D. (2008). Power in mixed-sex stranger interactions. *Cognition and Emotion*, 22(8), 1555-1568.
- Gülgöz, S. (2004). *Psychometric properties of the Turkish Vocabulary Test* [Yayımlanmamış araştırma]. Koç Üniversitesi, İstanbul.
- Hair, J., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Educational International.
- Happé, F. G. (1994). An advanced test of theory of mind: Understanding of story characters' thoughts and feelings by able autistic, mentally handicapped, and normal children and adults. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 24(2), 129-154.
- Harkness, K. L., Sabbagh, M. A., Jacobson, J., Chowdrey, N. & Chen, T. (2005). Enhanced accuracy of mental state decoding in dysphoric college students. *Cognition and Emotion*, 19, 999-1025.
- Keysers, C., & Gazzola, V. (2007). Integrating simulation and theory of mind: from self to social cognition. *Trends in Cognitive Sciences*, 11(5), 194-196. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2007.02.002>
- Kraus, M. W., Côté, S. & Keltner, D. (2010). Social class, contextualism, and empathic accuracy. *Psychological Science*, 21(11), 1716-1723.
- Mast, M. S., Khademi, M., & Palese, T. (2020). Power and social information processing. *Current Opinion in Psychology*, 33, 42-46. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2019.06.017>
- Magee, J. C. & Galinsky, A. D. (2008). Social hierarchy: The self-reinforcing nature of power and status. *The Academy of Management Annals*, 2(1), 351-398.
- McLoughlin, N. & Over, H. (2017). Young Children Are More Likely to Spontaneously Attribute Mental States to Members of Their Own Group. *Psychological Science*, 8(10), 1503-1509.
- Nahum, M., Sinvani, R. T., Afek, A., Ben Avraham, R., Jordan, J. T., Ben Shachar, M. S., ... & Gilboa, Y. (2023). Inhibitory control and mood in relation to psychological resilience: an ecological momentary assessment study. *Scientific Reports*, 13(1), 13151. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-40242-1>
- Öner, N. & Le Compte, A. (1985). *Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri El Kitabı*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Özkara, Z. U., Taş, A., & Aydıntan, B. (2022). Algılanan kurumsal sosyal sorumluluğun özgeci davranış üzerindeki etkisi: Olumlu duygu durumunun aracılık rolü. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 8(2), 364-386.
- Parada-Fernández, P., Herrero-Fernández, D., Oliva-Macías, M., & Rohwer, H. (2020). Stressful life events and hopelessness in adults: the mediating role of mentalization and emotional dysregulation. *Brazilian Journal of Psychiatry*, 43(4), 385-392. <https://doi.org/10.1590/1516-4446-2020-1061>
- Phillips, L. H., Bull, R., Adams, E. & Fraser, L. (2002). Positive mood and executive function: Evidence from Stroop and fluency tasks. *Emotion*, 2(1), 12-22.
- Pike, B. E. & Galinsky, A. D. (2020). Power leads to action because it releases the psychological brakes on action. *Current Opinion in Psychology*, 33, 91-94.
- Perez-Zapata, D., Slaughter, V. & Henry, J. D. (2016). Cultural effects on mindreading. *Cognition*, 146, 410-414.
- Rosenhan, D. L., Salovey, P., & Hargis, K. (1981). The joys of helping: Focus of attention mediates the impact of positive affect on altruism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 40(5), 899-905. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.40.5.899>
- Rutherford, M. D. (2004). The effect of social role on theory of mind reasoning. *British Journal of Psychology*, 95, 91-103.
- Scherer, K. R., Shuman, V., Fontaine, J. R. & Soriano, C. (2013). The grid meets the wheel: Assessing emotional feeling via self-report. *Components of Emotional Meaning*, 281-298.
- Schmid Mast, M., Jonas, K. & Hall, J.A. (2009). Give a person power and he or she will show interpersonal sensitivity: The phenomenon and its why and when. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(5), 835-850.
- Sedikides, C. (1992). Mood as a determinant of attention

- onal focus. *Cognition and Emotion*, 6(2), 129-148.
- Simon, B., & Pettigrew, T. F. (1990). Social identity and perceived group homogeneity: Evidence for the ingroup homogeneity effect. *European Journal of Social Psychology*, 20(4), 269-286.
- Snodgrass, S. E. (1992). Further effects of role versus gender on interpersonal sensitivity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62(1), 154-158.
- Snodgrass, S. E. (1985). Women's intuition: The effect of subordinate role on interpersonal sensitivity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49(1), 146-155.
- Spielberger, C.D., Gorsuch, R.L., Lushene, R., Vagg, P.R. & Jacobs, G.A. (1983) *Manual for the State-Trait Anxiety Inventory*. Consulting Psychologists Press.
- Stamkou, E., van Kleef, G. A., Fischer, A. H. & Kret, M. E. (2016). Are the Powerful Really Blind to the Feelings of Others? How Hierarchical Concerns Shape Attention to Emotions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 42(6), 755-768.
- Sunar, L. (2020). *Türkiye'de çalışma hayatı ve meslekler*. İstanbul: Toplumsal Yapı Araştırmaları Programı.
- Tjosvold, D. & Sagaria, S.D. (1978). Effects of relative power on cognitive perspective taking. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 4(2), 256-259.
- Todd, A. R., Forstmann, M., Burgmer, P., Brooks, A. W. & Galinsky, A. D. (2015). Anxious and egocentric: How specific emotions influence perspective taking. *Journal of Experimental Psychology: General*, 144(2), 374-391.
- Wald, D. M., Segal, E. A., Johnston, E. W. & Vinze, A. (2017). Understanding the influence of power and empathic perspective-taking on collaborative natural resource management. *Journal of Environmental Management*, 199, 201-210.
- Wang, Y. (2020). When power increases perspective-taking: The moderating role of syncretic self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 166, 1-5.
- Wellman, H. M. (2014). *Making minds: How theory of mind develops*. Oxford University Press.
- Woo, B. M., & Mitchell, J. P. (2020). Simulation: A strategy for mindreading similar but not dissimilar others? *Journal of Experimental Social Psychology*, 90, 1-12.
- Van Kleef, G. A. & Lange, J. (2020). How hierarchy shapes our emotional lives: Effects of power and status on emotional experience, expression, and responsiveness. *Current Opinion in Psychology*, 33, 148-153.